ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 125, Şubat 2022, s. 13-21

ISSN: 2148-2489 Doi Number: http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.56882

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
11.01.2022

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
28.02.2022

Prof. Dr. Cihan IŞIKHAN
Dokuz Eylül Üniversitesi, Müzik Teknolojisi Anabilimdalı
cihan.isikhan@deu.edu.tr

İZMİR ÖRNEĞİYLE KENT SESLERİ ve KENT KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ[1]

Öz

Kentler meydanı, pazarı, parkları, ulaşım yerleri, eğlence ve alışveriş merkezleri gibi benzer özellikli ortak ses alanlarını içeren yirmi dört saat yaşayan şehirlerdir. Ayrıcalıklı dinamikleri nedeniyle irili ufaklı her kent, diğer yerleşim yerlerinden ayrılır ve her bir dinamiği oluşturan çeşitli parametreler genel olarak kentin veya spesifik olarak yalnızca ait olduğu o kentin kimliğini oluşturur. Kent sesleri şehir planlamacılığından mimari dokuya, müzik performanslarından albümlere kadar pek çok alanda ilham kaynağı olmakla birlikte; insanda çağrışımı harekete geçiren, ona aidiyet duygusu veren, hafıza oluşturan ve kısaca, kent kültüründe iz bırakan somut bir kültürel mirastır. Bu çalışmada, önceliği prodüksiyon amaçlı kent ses kütüphanesi yaratmak olan ancak yukarıda sözü edilen her bir kültürel izin gerçekliği ve insandaki etkisini araştırmak için ikinci bir amaçla yola çıkılarak tamamlanan yürütücüsü olduğum kısa adıyla İzmir Kent Sesleri Projesi'nin sonuçları paylaşılmıştır. Projede örnek kent olarak İzmir seçilmiştir. Proje toplantılarından uygulamalara, projeyi diğerlerinden ayıran özgün ses kayıt tekniklerinden ortaya çıkardığı çok farklı fiziksel ve bilişsel sonuçlara kadar pek çok değişken özetlenmiştir. Bu sonuçlara göre, kent sesleri insan yaşamında bir hafızadır. Geçmiş ve gelecek arasında bağ kurar. Kenti ve kentliyi diğerlerinden ayırır. Mimari bir dokuya sahiptir. Zaman bağımlı kesin değişkenlikler gösterir.

[1]Aynı adla revize edilen ve genişletilerek yeniden düzenlenen bu çalışmanın ilk hali, 2020 Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde (USBIK'20) sözlü bildiri olarak sunulmuş ve sempozyum tam metin bildiri kitapçığında yayımlanmıştır.

Somut bir kültürel mirastır. Tüm bu öznitelikler doğrultusunda aslında kent sesleri, kent kültürünün tüm izlerini yansıtarak sembol sesleriyle birlikte ait olduğu kentin doğrudan niteleyicisidir.

Anahtar kelimeler: Müzik Teknolojisi, Ses Bankası, Kent Sesleri, Ses Kayıtları

CITY SOUNDS AND THEIR TRACES IN CITY CULTURE: AN EXAMPLE OF IZMİR

Abstract

Cities are alive for twenty-four hours, with diverse soundscapes like their squares, markets, parks, public transportation areas, entertainment, and shopping centers. Due to their privileged dynamics, every city, big and small, differs from other settlements. The sounds of the city are a privilege. City sounds are a source of inspiration in many fields such as from city planning to architectural texture and music performances to a music album. These sounds are a concrete cultural heritage that activities the connotation, gives people a sense of belonging, create a memory. Briefly, city sounds leave traces of city culture in human life. In this study, the results of my project named shortly İzmir City Sound Project that finished last year have been discussed. Izmir city has been chosen as an example in the project. As a result of this project, city sounds are a memory of human life. They connect between past and future. Separating the city and city life they are a tangible cultural heritage. As a final result of all these attributes, the city sounds actually reflect all the traces of city culture.

Keywords: Music Technology, Sound Library, City Sounds, Sound Recordings

GİRİŞ

Kültürel birikimleri en iyi yansıtan unsurlardan biri seslerdir. İnsan doğasında var olan her türden davranışın ses ile kültürel dışavurumu ses ile ilgili tüm ortamlarda olduğu gibi kentlerde de kendini gösterir. Çünkü kentler meydanları, pazarları, parkları, ulaşım yerleri, eğlence ve alışveriş merkezleri gibi benzer özellikli ortak ses alanlarını içeren yirmi dört saat yaşayan şehirlerdir. Kent özelliği taşıyan hemen hemen her yerleşim alanı, kendine özgü kodlar barındırır. Örneğin yeme-içme, eğlence, trafik, alışveriş vs. yaşamsal durumlar/aktiviteler beraberinde alışveriş merkezleri, kafeterya-restoranlar, parklar, caddeler vs. mekânlarla kodlanır. Yani bir başka ifadeyle bu kodlar tamamen kent yaşamını sembolize ederler (Aytaç, 2007: 200). Ayrıcalıklı dinamikleri nedeniyle irili ufaklı her kent, diğer yerleşim yerlerinden ayrılır ve her bir dinamiği oluşturan çeşitli parametreler genel olarak kentin veya spesifik olarak yalnızca ait olduğu o kentin kimliğini oluşturur. Dolayısıyla, her kentin ayrıcalık taşıyan bir kimliği vardır ve ses, bu kimliği oluşturan ve tek başına kent kimliğini çağrıştırabilen kent dinamiği parametrelerinden biridir.

Sesler doğal, kültürel ve tarihsel olarak ait olduğu yerlerin birer parçasıdır ve insanlara aitlik duygusunu çağrıştırabildiği gibi gelecek kuşaklara aktarılarak manevi birer taşıyıcı da olabilirler. Bu bağlamda kent sesleri, Kato'ya göre çağrışım yoluyla insan hafızasında önemli bir yer tutmaktadır (Kato 2009: 83-84). Çünkü sesler bir taraftan insana aidiyet duygusu verdiği gibi diğer taraftan sosyal bir hafızanın yaratıcısıdır. Bir başka ifadeyle kent sesleri, bir tür

manevi bir kültürel mirastır. Bu sesler geçmişten günümüze bir kimlik niteliği taşırlar (Yelmi 2016: 303). Ulaşımdan meydanlara, alışveriş ortamlarından trafiğe, tarihi mekânlardan eğlence yerlerine kadar kent içi toplu hareketliliği sağlayan hemen hemen her ortamın sesleri kent için soyut olmayan bir kültürel miras, bir hafızadır. Tıpkı kahve gibi. Kahve ve onun servis yöntemi de günümüzde somut olmayan birer kültürel mirastır. Geçmişte elde çekilerek özel fincan işlerinde sunulan kahveler bugün yaygın olarak makinalar aracılığıyla hızlıca tüketildiğinden kahve kültürü somut olmayan kültürel miras haline gelmiştir (Işıkhan 2011). Bu duruma bir diğer örnek halı sanatı verilebilir. Geçmişte yerel kültürün tüm örneklerini üzerinde barındıran ve geniş topluluklar dışında Osmanlı sarayı tarafından da kullanılan el işi halılar, günümüzde endüstriyel üretim modelleri nedeniyle artık somut olmayan birer kültürel miras haline gelmiştir (Karavar 2017).

Kent sesleri kültürel özelliklerinin yanında teknolojik birer veridir aslında. Bu türden verilerin en ilgili alanlarından biri de kuşkusuz görsel prodüksiyonlardır. Film, dizi, belgesel vs. tüm görsel çalışmalarda yeri geldikçe kent sesleri sık-sık kullanılmaktadır. Bu yapılarıyla kent sesleri, profesyonel prodüksiyonlarda alternatif oluşturması açısından önem taşımaktadır. Bu türden kent seslerinin kullanıldığı kaynaklara özelde kent sesleri kütüphanesi, genelde ses bankası (*sound library*) adı verilmektedir. Aynı şekilde bu türden bir kütüphaneden veya bankadan yararlanan alanlardan biri de müziktir. Az sayıda da olsa pek çok bağdar, yaratısında kent seslerinden ve elbette kent sesleri kütüphanesinden yararlanmaktadır. Örneğin besteci Tod Machover, Toronto senfonisi için yaklaşık altı ay boyunca şehrin bazı noktalarından kayıtlar almış ve bunları 2013 yılında sunduğu yaratısında kullanmış; aynı yöntemi Detroit ve Philadelphia için de uygulamaya devam etmiştir. Arena&Gluck, The Kyoto Connection adlı müzik çalışmalarında Kyoto şehir seslerinden yararlanmıştır. Diğer taraftan besteci Mehmet Can Özer, Nefes adlı albümünde bazı yaratılarını İzmir kent seslerini kullanarak üretmiştir.

İşte bu özellikli noktadan hareketle bu çalışmada, İzmir kenti seslerinden bir kütüphane/banka oluşturmak adına bir projeye imza atılmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Bilimsel Araştırma Proje desteğiyle 2017 yılında başlayan çalışma 2019 yılının Aralık ayında tamamlanmıştır (Işıkhan ve diğerleri, 2020)

SES KAYITLARI ve İŞLEMLER

Bu projede, kırsal kesimden ayrılan yönleriyle tamamen veya kısmen kente özgü sesler İzmir özelinde kaydedilip düzeltilerek depolanmıştır. Bununla birlikte çalışmayı ayrıcalıklı kılan hedef doğrultusunda, yalnızca kent sesleri değil İzmir'i İzmir yapan sesler; herhangi bir görseli olmadan tamamen İzmir'i çağrıştıran sesler de bankanın bir parçası olmuştur. Bu doğrultuda İzmir içerisindeki tüm kayıtlarda ana iki ilke gözetilmiştir: İyi bir kaynak tespiti ve ortamlarda olabildiğince görünmezlik/fark edilmezlik. Diğer taraftan tüm kayıtlar alanda, yani İzmir kent içinde yapılmıştır. Bu kayıtların büyük bir kısmı açık alanlarda, diğerleri AVM, Han, Gar gibi kapalı mekânlarda tamamlanmıştır. Yapılan kayıtların tamamında standart mikrofonlama teknikleri kullanılsa da çalışmaya özel bazı teknikler de oluşturulmuştur. Örneğin sesler belli mekânda toplu olarak bulunuyor ve birbirlerine göre az konum değişiklikleri içeriyorsa, çevre sesler kapalı sayılabilecek bir ortam içinde döngüye uğruyorsa ve en önemlisi, rüzgâr faktörü sıfır denecek kadar düşükse mikrofonlamada *sabitleme* yoluna gidilmiştir. Bunun aksine kaynak sesler toplu olarak bulunmakla birlikte konumlarını sıkça değiştiriyorlarsa, mekân kısmen veya tamamen açık bir ortamsa ve rüzgâr faktörü devredeyse *sabitlenme* yapılmıştır. Kayıtlar boyunca alanında en etkili hareketli kaydedicilerden biri olan Roland R26 kullanılmıştır.

Kaydedilen sesler daha sonra stüdyo ortamında Universal Audio Apollo Twin ses kartı aracılığıyla iMac i7 kullanılarak JBL LRS 308 referans hoparlöründe ve Beyerdynamic BT 770 Pro ile dinlenilmiştir. Yazılım olarak Avid ProTools kullanılmıştır.

Kasım 2017 tarihinde başlanan kayıtlar için önce "Eski İzmir" olarak bilinen Basmane-Anafartalar Cad.-Kemeraltı-Konak Meydanı güzergahı izlenmiştir. Bu bölgede yaklaşık bir ay süren kayıtlar boyunca güzergâhta bulunan ve İzmir'i İzmir yapan seslere ulaşılmıştır. Özellikle Konak Meydanı'ndaki "gevrek" ve "çiğdem" sesleri kayıtlarda İzmir'e özgü olarak nitelendirmede oldukça belirleyicidir. Bu güzergahtaki kayıtların hemen ardından planlı bir şekilde İzmir'e ait tüm ulaşım noktalarında, alışveriş ortamlarında, eğlence yerlerinde, eğitim amaçlı ortamlarda kayıtlara devam edilmiştir. Tüm bu kayıtlar yaklaşık on sekiz ay sürmüştür. Kayıtların hemen ardından eldeki veriyle stüdyoya girilmiş ve ilk olarak kullanılmaya değer sesler ayıklanmıştır. Kimi zaman alınan onlarca kayıt arasından seçilen referans nitelikteki kayıtlardır bunlar. Örneğin ulaşım üst başlığı altında İzmir Otogar'ından alınan on yedi farklı ses arasından nitelikli olduğu düşünülen dört ortam sesi düzeltme (*edit*) işlemlerine alınmıştır. Düzeltme işlemlerinde o gün için ele alınacak kayıtlar, dosyalar halinde *ProTools* yazılımına aktarılmıştır. Bu sırada dosyalar, içinde *OneDrive*'ın da bulunduğu 5 farklı ortama depolanmaktadır. 48kHz, 24 Bit ve *stereo* kanallarda tüm ses izleri her biri kendine ait *track*'lere yerleştirilmektedir. İşlemi biten kayıtlar daha sonra *mastering* havuzuna alınarak tüm kayıtların son haliyle elde edilmesinden sonra yapılan son bir eleme ve ardından hazırlanan dizinlemeyle birlikte eldeki 200 adet ve toplamda yaklaşık 4.5 GB'lık ses, DVD'ye yazılmak üzere hazır hale getirilmiştir. Tüm kayıt işlemlerinde bu projede yapılanları diğerlerinden ayıran en etkili yöntemlerden ikisi ortamda belirgin olmadan kayıt almak ve bunu yaparken yürüme kayıt (*walkysound*) dahil olmak üzere daha önce belirtilen kendine özgü mikrofonlamaların kullanılmasıdır (sabitleme, sabitlenme vs.). Bu sayede her bir kayıt stüdyo ortamında çok daha amaca uygun olarak kullanılabilmiştir.

İZMİR'E AİT SESLER ve KENT KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Tüm sesleri kent kültürünün izleri bağlamında çeşitli kategorilere ayırmak mümkün. Örneğin:

- ✓ İzmir'e Ait Olanlar: Konak Meydanı, Kordon Boyu vs.
- ✓ Kent'e Ait Olanlar: Ulaşım, Alışveriş, Eğlence vs.

Hangi kategoride olursa olsun kayıtların ortaya çıkardığı önemli bir sonuç, kente ait ses izlerinin zamana bağlı değişkenlik göstermesidir. Örneğin Konak Meydanı yirmi dört saatlik dilim içinde sabah, öğle, akşam, gece olmak üzere kendine ait farklı zaman aralıklarında farklı sesler içermektedir. Bunu haftalık, aylık, mevsimlik ve hatta yıllık dilimlere ayırmak mümkün. Dolayısıyla sadece Konak Meydanı özelinde düşünüldüğünde bile bir kentin veya İzmir'in seslerini, zaman olgusu çerçevesinde kültürel iz kavramıyla örtüştürmek gerekir. Bununla birlikte eldeki kayıtlar, akademik olarak çok farklı çalışmalara neden olacak sonuçlarıyla çeşitli veriler ortaya çıkarmıştır. Örneğin kentin hemen her noktasında ama daha çok kenti kapsayacak ortamlarda (Seyirtepe, Körfez, Teleferik vs.) ortaya çıkan pes (*bass*) sesler bunlardan biridir. Bu sesleri kaynak sesin oluşturduğu sabit bir pes ses değil, birden fazla kaynağın ortaya çıkardığı bileşke pes sesler olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Ses fiziğinin temel fenomenlerinden biri olan "pes sesler köşeleri döner" ilkesine göre, kentteki ses kaynakların pes sesleri kentin neredeyse her tarafını kuşatmış durumdadır.

Bu çalışmada ise ortaya çıkardığı birçok sonuç içerisinden farklı olarak görülen "İzmir'e Ait" sesler üzerinde durulmuştur. Projenin başlangıcında daha önce belirtildiği gibi asıl hedef, kent odaksal bir ses bankası oluşturmaktı. Ancak proje toplantılarında yalnızca kent bağlamında değil, sadece o kent kimliğine ait, yani İzmir özelinde İzmir'i İzmir yapan seslerin de ortaya çıkabileceği yönünde bir görüş birliğine varıldı. Şöyle ki:

Konak Meydanı: Meydandan elde edilen seslerin içeriği, diğer herhangi bir kent meydanından alınan seslerden farklı değilken; aynı yerden ortaya çıkan iki ses, birdenbire İzmir'i çağrıştıran, İzmir'e kültürel iz bırakmış bir meydanı ortaya çıkarmaktadır. Kayıtlar dinlendiğinde ortamda yoğun bir kalabalık nedeniyle insan sesleri, kanat çırpan veya beslenen güvercinler, meydanın az ilerisindeki iskele nedeniyle vapur ve deniz sesiyle birlikte akıcı trafik işitilmektedir. Bu haliyle meydan, deniz etrafında konuşlanan bir kent meydanının klasik sesi olarak tanımlanabilir. Ancak aynı ortama dahil olan seyyar satıcının "gevrek (simit)" ve "çiğdem (çekirdek)" sesleri, meydanı birden İzmir Konak Meydanı'na dönüştürmektedir. Çünkü bu iki ses tamamen İzmir'e özgü olmakla birlikte toplam ses etkisi bakımından böylesi bir meydan İzmir'in bir başka yerinde olmadığından ortam tamamen Konak Meydanı olarak kimliklendirilebilir.

Kordon Boyu: İçeriği bakımından en hareketli ortamlardan biri olan ve İzmir'le özdeşleşen Kordon Boyu yoğun kalabalık sesleri, eğlence mekanındaki müzik yayınları, aynı mekanlardaki yemek servis sesleri, hemen kıyısındaki deniz ve vapur sesi, trafikteki araçlar ve en önemlisi fayton sesleriyle tam bir kıyı şeridindeki kent içi hareketliliği yansıtmaktadır, yani kente özgüdür. Bu bağlamda elde edilen kayıtlar proje ana hedefiyle doğrudan örtüşmektedir. Ancak, aynı ortamda satıcıdan gelen "buzlu badem" sesi ortamı birden tamamen İzmir'e özgü kılmaktadır ve seslerin toplamıyla ortaya çıkan mekân açık bir şekilde İzmir Kordon Boyu olarak tanımlanabilir. Bu durum göstermektedir ki, bu sesler beklenmedik düzeyde odak bir şehrin kültürel izi haline gelmiştir.

Fuar: Herkesin bildiği gibi İzmir'in simgelerinden biri de Enternasyonal İzmir Fuarı'dır. Ancak ses kayıtlarında bu fuarı diğer benzerlerinden ayırmak ilk başta mümkün değilmiş gibi tınlarken, fuar alanı içinde ortaya çıkan ve fuar boyunca zaman zaman işitilen bazı müzikler fuar seslerinin İzmir'e ait olduğu ortaya çıkarmaktadır. Fuar'ın tam ortasında kayıtlanan seslerde beklendiği gibi yoğun insan seslerinin yanında lunapark, sokak gösterileri, tanıtım müzikleri, araç-anons sesleri ve yemek alanı sesleri tüm fuarı görseli olmadan yansıtacak düzeyde etkilidir. Ancak bu haliyle sesler yalnızca bir büyük eğlence mekânı sesini çağrıştırırken, zaman zaman tüm fuar alanında belirgin bir şekilde işitilen İzmir Marşı başta olmak üzere İzmir odaklı müzikler, fuarın Enternasyonal İzmir Fuarı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu yapısıyla fuar, İzmir'i İzmir yapan sesler kategorisindedir.

"SESLERİYLE HANGİ KENT?" ARAŞTIRMASI

Bu çalışmanın/projenin hedeflerinden biri olan 'İzmir'i İzmir yapan sesler'in uygulamadaki karşılığını, anket tekniği kullanarak durum tespitine dayalı betimsel bir pilot araştırmayla sorguladık. Araştırmanın evrenini İzmir odaklılar (İzmir'li veya değil), örnekleminiyse İzmir odaklı beş kategoride her biri 10 kişiden oluşan toplam 50 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler, 50 kişinin farklı zamanlarda birebir katıldığı yüz yüze gönüllü anket uygulamasıyla

oluşturtulmuştur[2]. Katılımcılara, yukarıda belirtilen ortamlardan (Konak Meydanı, Kordon Boyu, Fuar) iki ayrı zamanda (ilkinde sembol/yöresel sesler yok, ikincisinde var) alınan 30sn.'lik sesler diledikleri tekrarla dinletilmiş ve bu seslerin ülkemizin hangi şehrinden ve şehrin neresinden olabileceği sorulmuştur. Buna göre, katılımcılarının kategorileri şu şekilde oluşturulmuştur:

- İzmir'li olup (İzmir'de doğup büyüyen) ve halen İzmir'de yaşayanlar (**A**)
- İzmir'li olmayıp (İzmir'de doğup büyümemiş) sonradan İzmir'e yerleşenler (**B**)
- İzmir'li olup sonradan bir başka şehre yerleşenler (**C**)
- İzmir'i bilen ancak hiç İzmir'e gelmeyenler (**D**)
- İzmir'i hiç bilmeyenler (yabancı uyruklular) (**E**)

Ana sorulara geçmeden önce katılımcıların İzmir'le olan bağlantısını sorgulamak için onlara ilk şu soruları yönelttik: Doğum yeri ve tarihi, eğitim durumu ve eğitim aldığı kurumlar, mesleği, şu anda yaşadığı şehir ve süresi, doğduğu ve/veya yaşadığı şehir dışında başka bir şehre gidip gitmediği ve gittiyse ortalama kalış süresi…

Ankette katılımcılara yönelttiğimiz Konak Meydanı, Kordon Boyu ve Fuar ortam seslerini 3 gruba ayırdık. İlkinde (2.grup), ortamdaki doğal halleriyle kayıtlara girmiş ve İzmir'in sembolleri olarak niteleyebileceğimiz gevrek, boyoz, buzlu badem sembol/yöresel kelimeleri ve İzmir Marşı bulunmaktaydı. Fakat aynı mekanlardan farklı zamanlarda alınan diğer grup sesler içinde (1.grup) yukarıdaki bu kelimeler yoktu. Toplam süresi 1dk'lık 1. ve 2. grup sesler (dosyalar) her bir ortamın arka arkaya hızlı geçişlerinden (*cross fade*) oluşmaktaydı. 3.grup sesler ise içinde sembol/yöresel kelimelerin olduğu Konak Meydanı, Kordon Boyu ve Fuar ortamlarının hızlı geçiş olmaksızın 30sn.'lik seslerinden oluşturuldu (Tablo 1).

Tablo 1: Ankette katılımcılara dinletilen sesler, içerikleri ve süresi.

SESLER	İÇERİK	SÜRE
1. GRUP	Konak Meydanı, Kordon Boyu ve Fuar ortam sesleri içinde gevrek, boyoz, buzlu badem kelimeleri ve İzmir Marşı YOK	Her bir ortam yaklaşık 20sn., toplamda 1dk.'lık tek bir ses dosyası
2.GRUP	Konak Meydanı, Kordon Boyu ve Fuar ortam sesleri içinde gevrek, boyoz, buzlu badem kelimeleri ve İzmir Marşı VAR	
3.GRUP	İçinde gevrek, boyoz, buzlu badem kelimeleri ve İzmir Marşı olan Konak Meydanı, Kordon Boyu ve Fuar ortam sesleri	Her biri 30sn., toplam 3 ses dosyası

Ankette ilk olarak, katılımcılara, içinde sembol/yöresel kelimelerin (gevrek, çiğdem ve buzlu bağdem) olmadığı bir sesi/kaydı (1.grup) istedikleri tekrarda dinlemelerine olanak sağlayarak "bu dinlediğiniz sesler hangi şehre aittir?" sorusunu yönelttik. Tablo 2'de bu soruyu doğru yanıtlayanların sayısı görülmektedir.

[2] Tamamlanan projenin hemen ardından 2020 yılı başında başlatılan anket çalışması yüz yüze yapıldığından Covid-19 salgını nedeniyle ankete zorunlu ara verilmiş; belli bir süre sonra kaldığı yerden tekrar başlatılan ankete çevrimiçi

Tablo 2: İçinde sembol/yöresel ses-tını yokken

"dinlediğiniz ses hangi şehre aittir?" sorusuna "İzmir" yanıtı verenler.

KATEGORİ	Hangi Şehir?
A	3
B	3
C	1
D	0
E	0

İkinci olarak katılımcılara, bu kez içinde sembol seslerin (gevrek, çiğdem vs. kelimelerin) olduğu kayıtları (2. grup) yine istedikleri tekrarda dinlemelerine olanak sağlayarak "bu dinlediğiniz sesler hangi şehre aittir?" sorusunu yönelttik. 1dk. süren bu ses, yukarıda belirtilen ortam seslerinin arka arkaya dizilmesiyle oluşturulmuştur. Tablo 3'de belirtilen yanıtlara göre, İzmir'de doğup büyüyen ve halen İzmir'de yaşayanların (A) tamamının dinledikleri sesin hangi şehre ait olduğunu bildikleri görülmektedir. Bu bilinç, yaşantılar İzmir'den uzaklaştıkça giderek azalmaktadır.

Tablo 3: İçinde sembol/yöresel ses-tını varken

"bu dinlediğiniz ses hangi şehre aittir?" sorusuna "İzmir" yanıtı verenler.

KATEGORİ	Hangi Şehir?
A	10
B	9
C	9
D	4
E	1

Son olarak Tablo 4'de "İzmir" yanıtı verenlere, her biri 30sn. süren mekân sesleri diledikleri tekrarda dinletilerek katılımcılara "bu ses İzmir'in neresidir?" sorusunu yönelttik. Tablo 4'e göre en yüksek sayı A kategorisindedir.

de dahil edilerek çalışma Kasım 2021 yılında tamamlanabilmiştir.

Tablo 4: Tablo 3'deki İzmir'i bilenler için "bu dinlediğiniz ses İzmir'in neresidir?" sorusuna doğru yanıt verenler.

KATEGORİ	Konak Meydanı (Gevrek-Çiğdem)	Kordon Boyu (Buzlu Bağdem)	Fuar (İzmir Marşı)
A	8	7	10
B	7	7	8
C	6	5	5
D	2	1	2
E	0	0	0

Araştırmanın sonuçları göstermektedir ki görseli olmadan salt sesleriyle bir kent diğer yerleşim yerlerinden ayrılabilir ancak sesler arasında sembol özellik taşıyan yöresel kelimeler/tınılar olmadan o kentin neresi olduğunu tespit etmek büyük ölçüde mümkün değildir. Söz konusu sembol sesler ise ancak o kentte uzun süre yaşayanlar tarafından algılandığında kent adı net olarak tespit edilebilmektedir. Çeşitli nedenlerle kentten uzaklaştıkça sembolik/yöresel sesler de kent adı tespitini giderek yetersiz kılar. Bu durumun doğrudan insan hafızasıyla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Üstelik bu hafıza, yaşayarak oluşturulanla bilgiye dayalı edinilen arasındaki farkı da göstermektedir.

SONUÇ

Kent sesleri, kenti diğer yerleşim yerlerinden ayıran özellikler taşır. Çünkü kentler meydanları, pazarları, parkları, ulaşım yerleri, eğlence ve alışveriş merkezleri gibi benzer özellikli ortak ses alanlarını içeren yirmi dört saat yaşayan şehirlerdir. Bu özellikli içeriği nedeniyle kentler diğer yerleşim yerlerinden ayrılırlar. Diğer taraftan kenti diğer yerleşim yerlerinden ayıran sesler, salt bir kent için kimlik veya sembol niteliği de taşıyabilir. Bu sesler dinlenildiğinde seslerin hangi kente ait olduğu saptanabilir. Bu çalışma göstermiştir ki kaydedilen sesleriyle İzmir'in bir taraftan kent kimliği ortaya çıkarken diğer taraftan bu sesler İzmir'i İzmir yapan, dinlenildiğinde yalnızca İzmir'e ait olan seslerdir. Çiğdem, buzlu badem, darı sesleri arasındaki faytonlar, eğlence mekanları ve deniz sesi benzersiz bir şekilde İzmir Kordon Boyu'na veya aynı seslerle yoğun eğlence ortamı ve lunapark sesleri İzmir Enternasyonal Fuar'ına aittir. Bu da göstermektedir ki kenti diğer yerleşim yerlerinden ayıran sesler kesindir ama tartışılan bir konu olabilecek o kente ait, kent kimliğiyle özdeş seslerin olabileceği bu çalışmada ispatlanmıştır. Bu yapılarıyla sesler görsel olandan tamamen bağımsız kent kültürünün izini taşıyabilecek; eğer içlerinde sembol kelime geçiyorsa hangi kent olduğunu bile niteleyebilecek özelliğe sahiptirler.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada sözü edilen ve tam adı «Prodüksiyon Amaçlı Kent Odaksal Ses Bankası: Şehr-i Sada İzmir» olan projede ekibim Prof. Dr. Emel Kayın'a, Dr. Öğr. Üyesi Zuhal Çetin Özkan'a,

Öğr. Gör. Ahmet Özkan'a, Dr. Öğr. Üyesi Suat Vergili'ye, Öğr. Gör. Alp Varol'a ve Murat Elgün'e; maddi ve manevi destekleriyle Dokuz Eylül Üniversitesi üst yönetimi ve tüm BAP birimi çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

Aytaç, Ö. (2007). Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 199-226

Işıkhan C., Varol A., Kayın E., Vergili S., Özkan Z. Ç., Özkan A. & Elgün M. (2020). Prodüksiyon Amaçlı Kent Odaksal Ses Bankası Oluşturma: Şehr-i Sada İzmir. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), Mart, 580-590

Işıkhan, S. (2011). Türk Kahvesi Geleneği ve Kahve Fincanları, E. G. Naskali (Ed.), *Türk Kahvesi Kitabı* içinde (s. 407-419), Kitabevi Yayınları, İstanbul

Karavar, G. (2017). Halı Sanatı Örneğinde Saray Sanatı ve Halk Sanatı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS Journal)*, Yıl 5, Sayı 52, 161-174

Kato, K. (2009). Soundscape, Cultural Landscape and Connectivity. *A Journal of Social Anthropology and Cultural Studies*, 6(2), 80–91

Yelmi, P. (2016). Protecting Contemporary Cultural Soundscapes as Intangible Cultural Heritage: Sounds of Istanbul. *International Journal of Heritage Studies*, 22(4), 302-311